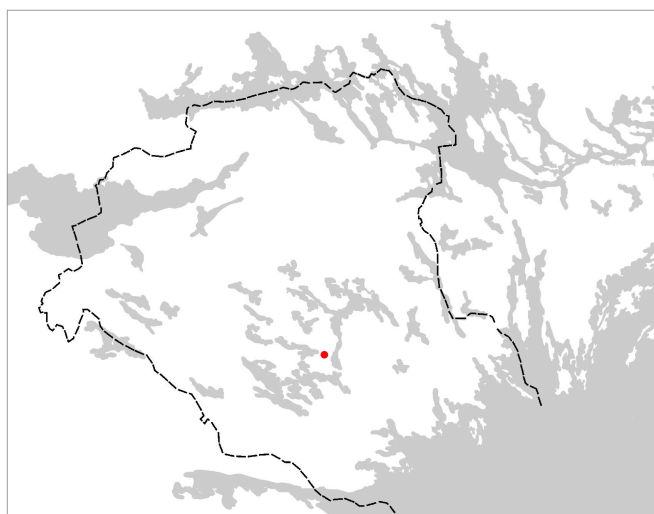

Särskild utredning

Husby-Oppunda

Husbygård m fl, Husby-Oppunda socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län

Ola Matthing

Särskild utredning

Husby-Oppunda

Husbygård m fl, Husby-Oppunda socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län

Ola Matthing

ARKEOLOGISKA MEDDELANDEN 2002:29

© 2002 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@kuf.dll.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg och Patrik Gustafsson.
Omslag och inlaga är reproducerad vid Sörmlands museum.
Kart- och ritmaterial: Ola Matthing
Omslagsbild: Södermanlands län. Undersökningsområdets geografiska läge
markerat med röd punkt.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande 97.0350

Nyköping 2002

ISSN 1402-9650

Innehåll

Utgångspunkt 4

Syfte och metod 4

Syfte
Metod

Landskap 4

Natur
Kultur

Resultat 6

Hänvisningar 6

Källor
Litteratur

Administrativa uppgifter 6

Bilagor

1. Utdrag ur fastighetskartan (GSD) med utredningsområdet, fornlämningar samt objekt utmarkerade. Skala 1: 20 000.

Utgångspunkt

Den arkeologiska enheten vid Sörmlands museum har vid två skilda tillfällen under våren 1996 utfört en särskild utredning inför planerade ledningsarbeten. Det planerade arbetet omfattade raseri- ning av högspänningsledning, ny dragning av luftburna ledning samt markarbeten i samband med nedplöjning av jordförlagd kabel. Det aktuella utredningsområdet var beläget i Husby-Oppunda socken, Nyköpings kommun, Södermanlands län (Se figur 1).

Utredningsområdet utgjordes av en cirka 8 kilometer lång sträcka för den jordförlagda kabeln och ett cirka 10 kilometer långt ledningsstråk för den luftburna ledningen. Raseringen av den luftburna ledningen berörde en sträcka om cirka 16 kilometer. I samband med den luftburna ledningen berörde den särskilda utredningen endast planerade markgrepp i samband med stolparnas placering i ledningsgatan.

Uppdragsgivare var Vattenfall Transmission AB som utfört projekteringen på uppdrag av Bråvikens Energi AB. Beslut i ärendet är fattat av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kap 11§ lagen (1988:950) om kulturminnen mm (Lst dnr:220-10377-95).

Ansvarig för den särskilda utredningen samt rapporten var antikvarie Ola Matthing. Rapporten är delvis sammanställd av Lars Norberg och Ingeborg Svensson.

Syfte och metod

Syfte

Syftet med den särskilda utredningen var att fastställa om fast fornlämning skulle beröras av det planerade arbetsföretaget. Vidare utgjorde utredningen ett beslutsunderlag för länsstyrelsen inför en fortsatt hantering av ärendet.

Metod

Den särskilda utredningen var uppdelad i två etapper. I utredningens etapp 1 utfördes en genomgång av fornminnesregistret (FMR) med tillhörande ekonomisk karta samt den topografiska kartan. Genomgången av arkiv- och kartmaterial gjordes för att få en uppfattning om fornlämningsmiljöns karaktär och dess topografiska omgivning. Därefter genomfördes en inventering av det aktuella utredningsområdet. Inventeringen syftade till att påträffa ovan mark sedan tidigare ej kända fornlämningar. Under inventeringen noterades även lämpliga ytor för eventuella förhistoriska boplatser.

Etapp 2 innebar att ett antal sökschakt grävdes med hjälp av traktorgrävare. Schaktens längd varierade mellan cirka 5 och 15 meter och grävdes ned till opåverkad mark. Sökschaktens placering bestämdes utifrån den tidigare genomförda inventeringen samt de tidigare registrerade fornlämningarnas lokalisering i landskapet. Syftet med sökschaktningen var att spåra ovan mark ej synliga fornlämningar.

Landskap

Natur

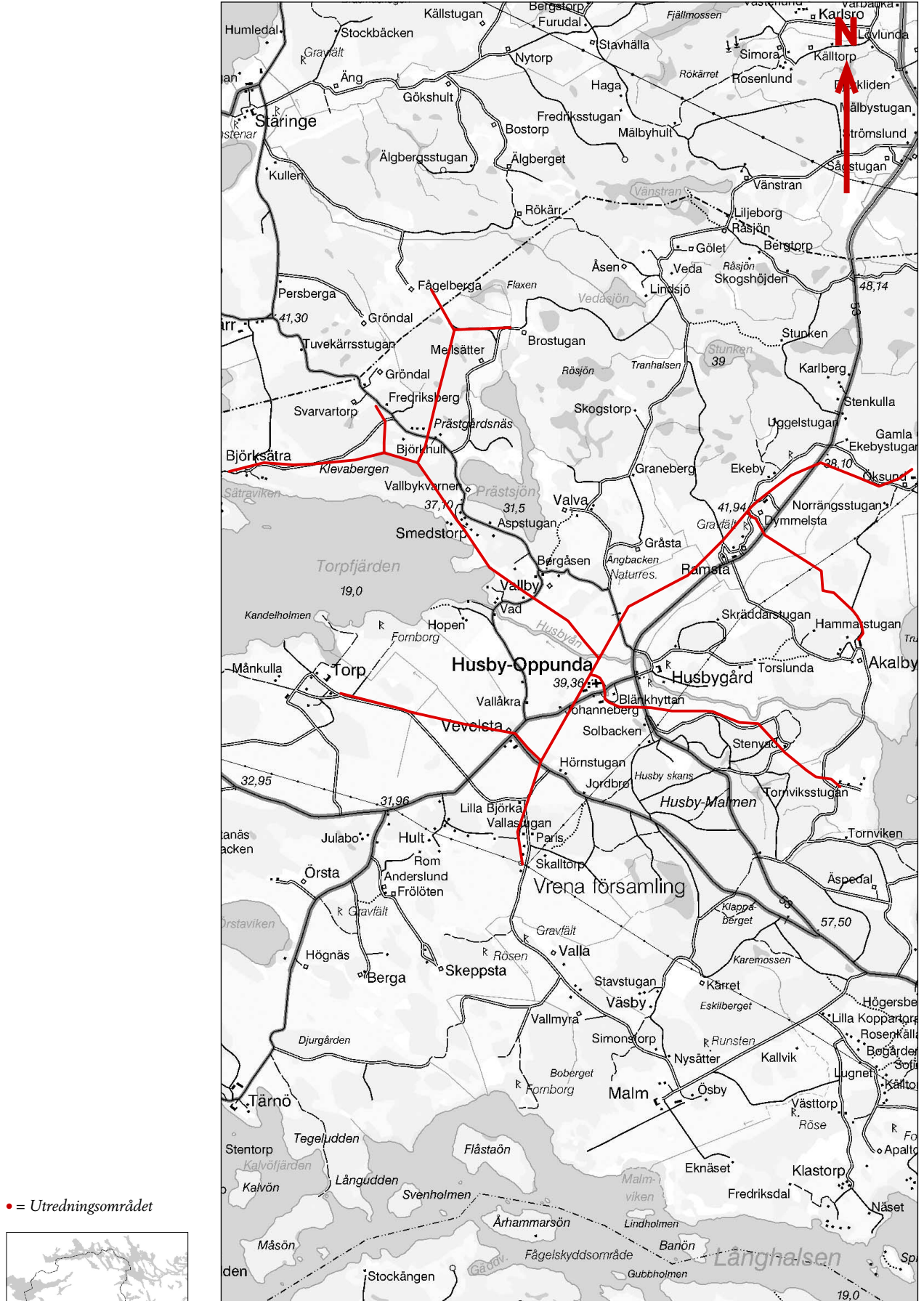
Utredningsområdets centrum är beläget vid Husby-Oppunda och därifrån förgrenar sig ledningsdragningarna åt alla vädersträck (se figur 1). De många vattendragen och sjöarna präglar landskapsbilden. Sjön Långhalsen bildar många flikiga vikar och utgör en naturlig sockengräns mot väster och söder. I öster utgörs begränsningen av Lidsjön. Genom socknen, i öst- västlig riktning, rinner Husbyån förbi Husbygård och förbinder Lidsjön med Långhalsen. I anslutning till Husbyån breder ett uppodlat åkerlandskap ut sig mellan de båda sjöarna. Inom åkermarken finns större och mindre skogsbeklädda höjdparter.

Ett utmärkande inslag i landskapsbilden är den stora rullstensåsen Husbymalmen, vilken skär igenom socknen i nordväst-sydöstlig riktning. Terrängen växlar mellan lågt liggande partier med nivåer under 25 meter över havet, vilka delvis består av utdikad sjöbotten. Däremellan finns högre belägna partier, uppemot 45 meter över havet.

Kultur

Husby-Oppunda socken är mycket rik på fornlämningar. Det gäller fram för allt miljöerna längs med Husbyån och de omkringliggande bygderna. Närvaron av ortnamnet Husby indikerar att platsen har haft en central roll i ett tidigt administrativ system uppbyggt kring så kallade Husabyar under tidig medeltid med en eventuell kontinuitet ned i yngre järnålder. (Wijkander 1983, s. 21 ff). Invid Husbygård finns en runsten (RAÄ28) registrerad. Runstenen är flyttad till platsen och stod tidigare norr om Ramsta gård.

Fornlämningsskildern är varierad men med en tyngdpunkt i järnålder och då främst i yngre järnålder. Gravfälten är många och består till stor del av högar och runda stensättningar. Likaså finns det exempel på större högar (tex RAÄ29 och 27) inom området. Antalet ensamliggande stensättningar och rösen uppgår till ett hundratal. Utöver gravar så finns ett flertal fornborgar (tex RAÄ4, 19, 48 och 129) inom området. Fornborgarna ligger strategiskt

Figur 1. Utdrag ur Gröna kartan (GSD) Nyköping 9H NV med utredningsområdet markerat. Skala 1:50 000.

placerade längs med och i anslutning till vattenleder och sjöar.

Ett antal bebyggelselämningar i form av terrasser samt övergivna gårds- och bytomter (tex RAÅ253 och 215) finns också representerade i den allmänna fornlämningsbilden. I anslutning till höjdpartiet Husbymalm har ett flertal lösfynd från stenålder påträffats (Digitala tillväxten, SHM).

Resultat

I utredningens etapp 2 påträffades vid sökschaktning en anläggning i form av en skadad och nästan helt bortplöjd brandgrav, **Objekt 1**, x6530900 y1557800 (se bilaga 1). Brandgravsresten undersöktes och dokumenterades inom ramen för den särskilda utredningen. Anläggningen påträffades i närheten av ett tidigare känt gravfält (RAÅ120) varvid det är troligt att den kan knytas till den redan kända gravfältsmiljön.

Inga andra fynd eller anläggningar av förhistorisk karaktär framkom i något av de övriga sökschakten.

De sedan tidigare kända och registrerade fornlämningsarna i anslutning till utredningsområdet har kunnat undvikas, då diskussioner mellan exploatören, länsstyrelsen och Sörmlands museum skedde kontinuerligt under den särskilda utredningens genomförande.

Hänvisningar

Källor

Geografiska Sverigedata (GSD). Gröna kartan, Södermanlands län. Kartförlaget, Gävle. 1996.

Gröna kartan. Topografiska kartan Nyköping 9H NV. Skala 1:50 000. Lantmäteriverket. Gävle. 1990.

Sörmlands museums arkiv.

Riksantikvarieämbetets Fornminnesregister. (FMR) Husby-Oppunda socken, Södermanlands län.

Geografiska Sverigedata (GSD). Fastighetskartan med höjdkurvor och fornlämningsöversikten, Södermanlands län. Lantmäteriet. Gävle.

Ekonomisk karta över Sverige, Svärsta 9H 6a. (Fornlämningsöversikten.) Skala 1:10 000. Lantmäteriverket. Gävle. 1986.

Ekonomisk karta över Sverige, Husby-Oppunda 9H 6b. (Fornlämningsöversikten.) Skala 1:10 000. Lantmäteriverket. Gävle. 1986.

Ekonomisk karta över Sverige, Oppeby 9H 6c. (Fornlämningsöversikten.) Skala 1:10 000. Lantmäteriverket. Gävle. 1986.

Ekonomisk karta över Sverige, Vänstran 9H 7b. (Fornlämningsöversikten.) Skala 1:10 000. Lantmäteriverket. Gävle. 1986.

Statens historiska museum (SHM). Stockholm.

Digitala tillväxten. Södermanlands län, Husby-Oppunda socken

Litteratur

Wijkander, K. 1983. *Kungshögar och sockenbildning. Studier i Södermanlands administrativa indelning under vikingatid och tidig medeltid.* Sörmländska handlingar 39. Nyköping.

Administrativa uppgifter

Rapporten ingår i Sörmlands museums rapportserie: Arkeologiska meddelanden 2002:29

Södermanlands museums dnr: 95240

Länsstyrelsens dnr: 220-10377-95

Tid för undersökningen: 960410, 960508-960510

Personal: Olof Hermelin, Ola Matthing

Belägenhet: Ekonomisk karta över Sverige i skala 1:10 000. Upprättad av Rikets allmänna kartverk.

Svärsta 9H 6a, Husby-Oppunda 9H 6b, Oppeby 9H 6c, Vänstran 9H 7b

x6530700 y1556900 (S)

Koordinatsystem: Rikets

Höjdsystem: Rikets

Utredningsområde: cirka 18 kilometer

Dokumentationsmaterial förvaras i Sörmlands museums topografiska arkiv.